

Scenariusz zajęć dla uczniów 7 i 8 klas szkół podstawowych,
oddziałów gimnazjalnych oraz szkół ponadpodstawowych
w ramach projektu Solidarna Szkoła

90 MINUT O OKRĄGŁYM STOLE

Autorki: Agnieszka Wichrowska i Anna Zielińska-Fedoruk (ECS)
Konsultacja: Martyna Sędek (CEO)

Czas trwania zajęć: 90 minut

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie, historia, historia i społeczeństwo, godzina wychowawcza, etyka

Hasła przedmiotowe: Okrągły Stół, negocjacje, PRL, upadek komunizmu, opozycja, autorytaryzm, społeczeństwo, solidarność

Cele ogólne:

- zapoznanie się z założeniami i przebiegiem rozmów okrągłego stołu,
- przybliżenie uczniom wydarzeń 1989 r.,
- ćwiczenie umiejętności negocjacyjnych.

Cel do przedstawienia uczniom na początku zajęć. Będziesz potrafić:

- zrelacjonować ideę i genezę rozmów okrągłostołowych,
- wymienić niektórych uczestników rozmów,
- określić cele stron negocjacji.

Metody pracy: pogadanka, quiz internetowy, praca w parach i grupach

Materiały pomocnicze: quiz online, karty pracy w grupie, materiały do pisania

Szanowne Państwo,

Przedstawiamy scenariusz zajęć „90 minut o okrągłym stole”, w których skupiamy się na genezie i przebiegu rozmów otwierających drogę do wyborów czerwcowych. Proponujemy ćwiczenia zaprojektowane do pracy w parach i grupach: mamy nadzieję, że dzięki temu uczennice i uczniowie będą mieć okazję do rozmowy, porównania stanowisk, uporządkowania oraz uwspólnienia wiedzy. Liczymy na to, że zaproponowane zadania pozwolą im lepiej poznać i poczuć obrady okrągłostołowe - przełomowy moment dla współczesnej historii Polski.

Dziękujemy, że chcą Państwo realizować program Solidarna Szkoła. Bez Państwa zaangażowania, i aktywności nie moglibyśmy wspólnie przekazywać dalej historycznego i społecznego dziedzictwa Solidarności, idei dobra wspólnego i demokracji.

Współ Solidarnej Młoty

Przebieg zajęć

Wprowadzenie (ok. 5 minut)

Wprowadzenie powinno krótko przedstawić cele zajęć, a następnie opisać sytuację ekonomiczną i społeczną pod koniec lat 80: - kryzys ekonomiczny, braki towarów w sklepach i kolejki, tragiczna sytuacja służby zdrowia, problemy mieszkalnictwa, galopująca inflacja, strajki roku 1988. Ponieważ w dalszej części zajęć uczniowie będą czytać więcej o sytuacji przed rozpoczęciem negocjacji, sugerujemy ograniczenie wstępu do podstawowych informacji.

Ćwiczenie 1 - QUIZ (ok. 5 minut)

Zapraszamy uczennice i uczniów do wypełnienia quizu <http://tinyurl.com/solidarna-quiz> (można skorzystać z tabletek, telefonów komórkowych, komputerów stacjonarnych). Zadaniem quizu jest pomoc w umiejscowieniu wydarzeń we właściwym kontekście czasowym.

Podsumowanie quizu:

„Okrągły stół” to określenie negocjacji prowadzonych od 6 lutego do 5 kwietnia 1989 przez przedstawicieli władz Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i opozycji demokratycznej w obecności obserwatorów kościelnych (przedstawicieli kościoła rzymskokatolickiego oraz ewangelicko-augsburskiego). Obrady Okrągłego Stołu otworzyły drogę do częściowo wolnych wyborów 4 czerwca 1989 r., a w konsekwencji – do zmiany systemu politycznego w Polsce. Ideą rozmów określanych jako „rozmowa przy okrągłym stole” jest równość uczestników obrad. Koncepcja ta odnosi się do mitu arturiańskiego i ma podkreślać wartość równości i otwartości między stronami negocjacji.

Uwaga! Jeśli nie ma możliwości przeprowadzenia quizu online, możesz skorzystać z wersji papierowej (**Materiał pomocniczy nr 1**)

Ćwiczenie 2 - OPOWIEDZ MI O TYM (20 minut, praca w parach)

Podziel klasę na dwie grupy, każdej z grup rozdaj teksty wprowadzające (PRZED NEGOCJACJAMI oraz NEGOCJACJE - **Materiał pomocniczy nr 2**). Po lekturze tekstów zadaniem uczniów i uczennic jest dobrać się w pary, które wzajemnie relacjonują sobie merytoryczną zawartość tekstu. Podkreśl, że zadanie polega na opowiedzeniu (nie głośnym przeczytaniu tekstu) i przekazaniu jak najwięcej informacji tak, żeby obie osoby miały informacje zarówno o sytuacji przed rozpoczęciem negocjacji, jak w trakcie rozmów.

Ćwiczenie 3 - PRAWDA CZY FAŁSZ (5 minut, praca w parach utworzonych do poprzedniego zadania)

Rozdaj karty pracy parom uczennic i uczniów (**Materiał pomocniczy nr 3**). Ich zadaniem jest odpowiedź (na podstawie wcześniej przeczytanych informacji) które zdania są prawdziwe, które fałszywe. Odpowiedzi będą podstawą do wyjaśnienia okoliczności, które doprowadziły do negocjacji Okrągłego Stołu.

Zdania do oceny:

1. Wszyscy liderzy Solidarności byli zgodni co do warunków negocjacji z władzami (F)
2. Pod koniec lat 80. Polska znajdowała się w głębokim kryzysie gospodarczym (P.)
3. Rząd PRL starał się jak najszybciej doprowadzić do negocjacji okrągłostołowych (F)
4. Solidarność nie przygotowała się do rozmów (F)
5. Lech Wałęsa osobiście negocjował z Czesławem Kiszczakiem (P.)
6. Odbyły się tylko dwa oficjalne spotkania przy okrągłym stole (P.)
7. Władze PRL dążyły do powtórnej legalizacji Solidarności (F)
8. Na początku negocjacji obie strony obawiały się siebie nawzajem (P.)

Przebieg zajęć - cd.

Ćwiczenie 4 - SYMULACJA OBRAD OKRĄGŁEGO STOŁU

Przed zajęciami przygotuj kartki z nazwiskami uczestników negocjacji. Dopilnuj, żeby było ich tyle, ile uczniów oraz żeby połowa losowanych uczestników była członkami strony rządowo-koalicyjnej, a połowa – opozycyjno-solidarnościowej. (Materiał pomocniczy nr 4)

FAZA I: Losowanie ról (5 minut)

Wyjaśnij uczniom i uczennicom, że na podstawie wiadomości, które już sobie przyswoili spróbują teraz wczuć się w sytuację uczestników obrad okrągłego stołu. Poproś o wylosowanie nazwisk uczestników negocjacji. Uczniowie mogą się angażować w dyskusję w różny sposób, wylosowana „rola” nie determinuje poglądów ani stopnia zaangażowania, służy raczej do atrakcyjnego podziału na grupy i pomaga zapamiętać kilka nazwisk uczestników obrad. Dwie grupy po przygotowaniu przystąpią do rozmów na podany temat. W zależności od czasu i możliwości grupy negocjacyjne mogą zajmować się całościowo problemem przekazania władzy lub dotyczyć jednego, mniejszego zagadnienia, np.:

- Powtórna legalizacja NSZZ „Solidarność”
- Prawo do zakładania partii politycznych
- Czy święto narodowe powinno być 22 lipca czy 11 listopada?
- Wybory parlamentarne
- Dostęp opozycji do mediów

Ogłoś temat negocjacji. Każdej grupie przekaz materiał dotyczący celów, a także mocnych i słabych stron oraz narzędzi działania (Materiał pomocniczy nr 5). Karty „Przed negocjacjami” i „Okrągły stół” (Materiał pomocniczy nr 2) też na pewno się przydadzą.

Uwaga! Jeśli klasa jest zaawansowana, lub jeśli na przeprowadzenie ćwiczenia jest o wiele więcej czasu, można rozważyć polecenie grupom zachowania w tajemnicy kart mocnych i słabych stron (Materiał pomocniczy nr 5, wersja dla zaawansowanych). To da uczestniczkom i uczestnikom zajęć większy margines błędów, ale skłoni ich do przewidywania celów i ruchów przeciwników. Klasy mniej zaawansowane lub nie mogące poświęcić na przygotowanie więcej czasu, będą przygotowywać się sprawniej, mając wszystkie informacje podane od początku (Materiał pomocniczy nr 5, wersja podstawowa).

FAZA II: Przygotowanie negocjacji (15 minut)

Po rozlosowaniu kartek uczennice i uczniowie mają piętnaście minut na przygotowanie argumentów do rozmów. Dobrze byłoby, żeby każda grupa wyznaczyła sobie cel na podstawie celów wymienionych w kartach pomocniczych i tematu negocjacji – to pomoże całej grupie w skupieniu się na argumentacji. Przygotowując negocjacje uczestniczki i uczestnicy zajęć mogą potrzebować wsparcia w zakresie strategii negocjacyjnej.

FAZA III: Negocjacje (25 minut)

Hasło do rozpoczęcia obrad podaje osoba prowadząca zajęcia i oddaje głos mówcom. Można wylosować, która strona będzie wypowiadać się pierwsza. Rozmowy powinny rozpocząć się od bardzo krótkich wystąpień wstępnych, które pokażą stanowiska obu stron i będą punktem wyjścia do obrad. Po wystąpieniach wstępnych członkowie i członkinie grup „rządowej” i „opozycyjnej” zabierają głos naprzemiennie. Starajmy się zminimalizować ingerencję w wypowiedzi uczennic i uczniów, na ile tylko to możliwe. Zakończenie rozmów nastąpić może przez wyczerpanie tematu przez uczniów, lub po upływie czasu przeznaczanego na zadanie.

Uwaga! Osoba prowadząca zajęcia może sama dać hasło do rozpoczęcia obrad, nadzorować czas przemów, pilnować kolejności wypowiedzi i tego, żeby dyskutanci nie przekrzykiwali się nawzajem i sobie nie przerywali. Może też zaproponować swojej klasie wybór „przewodniczącej lub przewodniczącego obrad” i przekazać tę rolę.

Materiały pomocnicze

PODSUMOWANIE (5 minut)

Zapytaj uczniów, jak się czują w związku z zakończonymi właśnie negocjacjami. Co było najtrudniejsze w rozmowach? Jak sądzą, co w ich debacie było podobne do rozmów z 1989 roku, a co różne? Jak możemy przenieść doświadczenia okrągłego stołu do codziennego życia?

Wśród odpowiedzi mogą się pojawić np. uwagi o używanym przez nas i przez uczestników Okrągłego Stołu języku, może też ujawnić się refleksja o różnicy między oryginalnym wydarzeniem historycznym a jego symulacją, czy szerzej: rekonstrukcją.

MATERIAŁY:

1. Materiał pomocniczy nr 1. Quiz o okrągłym stole
2. Materiał pomocniczy nr 2. Teksty orientacyjne „Przed negocjacjami” i „Okrągły stół”
3. Materiał pomocniczy nr 3. Quiz „Prawda czy fałsz”
4. Materiał pomocniczy nr 4. Karty do losowania „Uczestnicy negocjacji”
5. Materiał pomocniczy nr 5. Karty celów i charakterystyki grup

POMOCNE KSIĄŻKI:

Poniższe książki mogą być Państwu przydatne w przygotowaniu zajęć:

Andrzej Brzeziecki, *Tadeusz Mazowiecki. Biografia naszego premiera*, Kraków 2015

Jon Elster (red.), *The Roundtable talks and the breakdown of communism*, Chicago 1996

Aleksander Hall (red.), *W przededniu wielkiej zmiany. Okrągły stół.*, Gdańsk 2009

Anna Korejwo i in. (red.), *W przededniu wielkiej zmiany. Polska w 1988 roku.*, Gdańsk 2009

Jerzy Turowicz, *Pisma wybrane*, Kraków 2013

Materiał pomocniczy nr 1: QUIZ Okrągły Stół

Na podstawie tego, czego dowiedzieliście się wcześniej z lekcji, wiadomości medialnych albo rozmów z bliskimi odpowiedzcie na poniższe pytania:

Z jakimi wydarzeniami kojarzy Ci się pojęcie „Okrągły Stół”?

- a. pacyfikacja kopalni „Wujek”
- b. upadek systemu komunistycznego w Polsce
- c. Powstanie Warszawskie

Jakie są założenia obrad okrągłego stołu?

- a. uczestników obrad wybiera całe społeczeństwo
- b. w obradach biorą udział tylko mężczyźni
- c. uczestnicy są równi wobec siebie

Ile lat minęło od obrad Okrągłego Stołu?

- a. 30
- b. 100
- c. 80

Skąd się wzięła koncepcja „okrągłego stołu”?

- a. z ceremonii otwarcia Igrzysk Olimpijskich
- b. z mitu o Królu Arturze i jego rycerzach
- c. z tradycji spotkań przy ognisku

SOLIDARNA SZKOŁA Materiał pomocniczy nr 1 do zajęć „90 minut o Okrągłym Stole”

Materiał pomocniczy nr 1: QUIZ Okrągły Stół

Na podstawie tego, czego dowiedzieliście się wcześniej z lekcji, wiadomości medialnych albo rozmów z bliskimi odpowiedzcie na poniższe pytania:

Z jakimi wydarzeniami kojarzy Ci się pojęcie „Okrągły Stół”?

- a. pacyfikacja kopalni „Wujek”
- b. upadek systemu komunistycznego w Polsce
- c. Powstanie Warszawskie

Jakie są założenia obrad okrągłego stołu?

- a. uczestników obrad wybiera całe społeczeństwo
- b. w obradach biorą udział tylko mężczyźni
- c. uczestnicy są równi wobec siebie

Ile lat minęło od obrad Okrągłego Stołu?

- a. 30
- b. 100
- c. 80

Skąd się wzięła koncepcja „okrągłego stołu”?

- a. z ceremonii otwarcia Igrzysk Olimpijskich
- b. z mitu o Królu Arturze i jego rycerzach
- c. z tradycji spotkań przy ognisku

SOLIDARNA SZKOŁA Materiał pomocniczy nr 1 do zajęć „90 minut o Okrągłym Stole”

Przed negocjacjami

Pod koniec lat 80. w Polsce panował głęboki kryzys gospodarczy. Ceny rosły bardzo szybko, a długi zagraniczne Polski podwoiły się, osiągając poziom 43 miliardów dolarów. W 1988 roku inflacja doszła do 60%. Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” został zdelegalizowany w czasie stanu wojennego. Część jego członków przeszła do podziemia. Wśród społeczeństwa wzrastały frustracja i gniew związane z sytuacją polityczną i ekonomiczną. 2/3 obywateli i obywaterek Polski żyło w ubóstwie.

W 1988 roku wybuchła fala strajków, która trwała od maja do sierpnia. Strajkujący żądali podwyżek wynagrodzeń i legalizacji Solidarności. Z początku rząd próbował zastraszać strajkujących. Determinacja strajkujących robotników i dyplomatyczne działania opozycji skłoniły go jednak do rozważenia rozmów z nieistniejącą oficjalnie Solidarnością.

31 sierpnia 1988 roku generał Czesław Kiszczak, ówczesny minister spraw wewnętrznych PRL, spotkał się z Lechem Wałęsą, przywódcą Solidarności, w obecności biskupa Jerzego Dąbrowskiego. W rozmowie omawiano możliwość podjęcia rozmów przy okrągłym stole wzajemian za zakończenie strajków. Dalsze spotkania poświęcone przygotowaniom do negocjacji odbywały się w większym gronie działaczy w podwarszawskiej Magdalence. Spierano się o skład grup negocjatorów potencjalnego okrągłego stołu, rząd nie godził się na udział Jacka Kuronia i Adama Michnika w rozmowach. Porozumienie było utrudnione: trwały represje wobec działaczy opozycyjnych, a władze unikały rozmów o legalizacji Solidarności.

18 grudnia 1988 r. Lech Wałęsa założył Komitet Obywatelski przy przewodniczącym NSZZ „Solidarność”. W skład Komitetu weszło 119 osób. Choć mało kto wierzył w możliwość podjęcia rozmów z rządem, Komitet Obywatelski rozpoczął prace przygotowawcze do negocjacji.

Komitet Centralny PZPR wzbraniał się przed podjęciem rozmów z Solidarnością. Dopiero w obliczu poważnego konfliktu i dymisji części członków, wraz z generałami Wojciechem Jaruzelskim i Czesławem Kiszczakiem oraz premierem Mieczysławem Rakowskim, Komitet Centralny zgodził się na podjęcie negocjacji. Na najbliższym spotkaniu przygotowawczym w Magdalence ustalono termin i szczegółowe warunki negocjacji.

Tadeusz Mazowiecki o konieczności podjęcia rozmów z władzą:

Trzeba podjąć ryzyko. Trzeba władzy patrzeć na ręce, ale nie można bez przerwy żyć w nienawiści i niemożności wyjścia z tego, co pogrąża Polskę. Z takim założeniem idziemy do rozmów okrągłego stołu. Jeżeli tam wypracowana próba porozumienia okaże się uczciwie możliwa do przyjęcia, to z całym ryzykiem trzeba, moim zdaniem, ją przyjąć. Jeżeli okaże się niemożliwa do przyjęcia, to jej nie przyjmujemy. (Tygodnik Mazowsze, 10 lutego 1989 r.)

Materiał pomocniczy nr 2: Teksty orientacyjne

Okrągły stół

Jerzy Turowicz (publicysta katolicki) w dniu rozpoczęcia obrad okrągłego stołu:

Wiem, że z ustroju „socjalizmu realnego” nie przeskoczymy z dnia na dzień w pełną demokrację, że zmiany mogą się dokonywać stopniowo, że konieczne będzie zawieranie rozsądnych kompromisów. Chodzi o to, by kierunek zmian został określony w sposób społecznie wiarygodny. Chcę wierzyć, że zostanie to dokonane w ramach procesu, który żywi społeczeństwo pragnące, by życie było bardziej ludzkie i byśmy mogli poczuć się gospodarzami we własnym kraju. (Jerzy Turowicz „Pisma wybrane”, Universitas, Kraków 2013, tom II, s. 572-575.)

Odbyły się tylko dwa oficjalne spotkania przy okrągłym stole: posiedzenie inauguracyjne 6 lutego i zamykające – 5 kwietnia 1989 r. Wzięło w nich udział 55 delegatów i trzech obserwatorów kościelnych (z kościoła rzymskokatolickiego i ewangelicko-augsburskiego). Liderzy stron wygłosili swoje stanowiska. Po przemówieniach otwierających negocjatorzy podjęli decyzję o podziale na trzy podgrupy:

- do spraw pluralizmu związkowego (cel: powtórna legalizacja Solidarności)
- do spraw reform politycznych (cel: negocjacja warunków zmian systemu politycznego)
- do spraw gospodarki i polityki społecznej (cel: stworzenie programu anty kryzysowego)

Powstało również 17 podzespołów i grup roboczych, m. in. Do spraw młodzieży, zdrowia, stowarzyszeń czy polityki mieszkaniowej. Do ich powstania dążyła Solidarność, chcąc maksymalnie rozszerzyć zakres negocjacji. Podzespoły składały się z przedstawicieli głównej grupy negocjatorów, którzy zapraszali do nich ekspertki i ekspertów różnych dziedzin. W rozmowach wzięło w ten sposób udział około 700 osób.

Długość i szczegółowy charakter rozmów sprawiły dodatkowo, że:

- uczestnicy nauczyli się negocjować oraz poznali dogłębnie dziedzinę, którą zajmowały się ich zespoły i podgrupy
- z czasem, po licznych spotkaniach i długich rozmowach zmniejszył się lęk, gniew i nienawiść, a także żal do drugiej strony negocjacji. To zjawisko odegrało ważną rolę po sformowaniu rządu, któremu przewodziła Solidarność.

Dyskusje miały szczególny przebieg: ważne problemy rozbijano na mniejsze części. Mniejszych zagadnień używano niekiedy jako kart przetargowych, kiedy potrzebny był głębszy kompromis. Kiedy strony prezentowały swoje punkty wyjścia na początku negocjacji, wśród delegatów wyczuwało się niechęć i niepewność. Później strony widziały się raczej jako partnerzy, niż wrogowie, a jednocześnie poszukiwały kompromisu. W końcu obie grupy – strona koalicyjno-rządowa i opozycyjno-solidarnościowa wróciły do swoich społeczności po akceptację wynegocjowanego kompromisu.

Materiał pomocniczy nr 3: Prawda czy fałsz?

Zastanów się nad poniższymi stwierdzeniami. Które są prawdziwe, a które fałszywe?

Przed i w trakcie obrad okrągłego stołu:

- Wszyscy liderzy Solidarności byli zgodni co do warunków negocjacji z władzami. **Prawda / Fałsz**
- Pod koniec lat 80. Polska znajdowała się w głębokim kryzysie gospodarczym. **Prawda / Fałsz**
- Rząd PRL starał się jak najszybciej doprowadzić do negocjacji okrągłostołowych. **Prawda / Fałsz**
- Solidarność nie przygotowała się do rozmów. **Prawda / Fałsz**
- Lech Wałęsa osobiście negocjował z Czesławem Kiszczakiem. **Prawda / Fałsz**
- Odbyły się tylko dwa oficjalne spotkania przy okrągłym stole. **Prawda / Fałsz**
- Władze PRL dążyły do powtórnej legalizacji Solidarności. **Prawda / Fałsz**
- Na początku negocjacji obie strony obawiały się siebie wzajemnie. **Prawda / Fałsz**

SOLIDARNA SZKOŁA *Materiał pomocniczy nr 3 do zajęć „90 minut o Okrągłym Stole”*

Materiał pomocniczy nr 3: Prawda czy fałsz?

Zastanów się nad poniższymi stwierdzeniami. Które są prawdziwe, a które fałszywe?

Przed i w trakcie obrad okrągłego stołu:

- Wszyscy liderzy Solidarności byli zgodni co do warunków negocjacji z władzami. **Prawda / Fałsz**
- Pod koniec lat 80. Polska znajdowała się w głębokim kryzysie gospodarczym. **Prawda / Fałsz**
- Rząd PRL starał się jak najszybciej doprowadzić do negocjacji okrągłostołowych. **Prawda / Fałsz**
- Solidarność nie przygotowała się do rozmów. **Prawda / Fałsz**
- Lech Wałęsa osobiście negocjował z Czesławem Kiszczakiem. **Prawda / Fałsz**
- Odbyły się tylko dwa oficjalne spotkania przy okrągłym stole. **Prawda / Fałsz**
- Władze PRL dążyły do powtórnej legalizacji Solidarności. **Prawda / Fałsz**
- Na początku negocjacji obie strony obawiały się siebie wzajemnie. **Prawda / Fałsz**

Materiał pomocniczy nr 4: Uczestnicy negocjacji

Nazwiska uczestników negocjacji zostały ułożone tak, żeby ułatwić dobranie ich do liczby uczestników zajęć i podział grupy na pół.

Strona rządowo-koalicyjna

gen. Czesław Kiszczak, oficer wojskowych służb specjalnych PRL, członek WRON, minister spraw wewnętrznych, , zaufany człowiek gen. Wojciecha Jaruzelskiego, później członek rządu Mazowieckiego

Władysław Siła Nowicki (†), prawnik, więzień polityczny w czasach stalinowskich, później jeden z bardziej znanych obrońców politycznych w PRL, lider środowisk chadeckich, członek Rady Konsultacyjnej przy gen. Jaruzelskim

Aleksander Kwaśniewski, dziennikarz, działacz młodzieżowy, redaktor naczelny „Sztandaru Młodych” i „ITD”, minister sportu, po 89 r. lider SLD, poseł, współautor Konstytucji III RP, w latach 1995–2005 prezydent RP

Leszek Miller, politolog, członek władz centralnych PZPR, po 89 r. poseł, jeden z liderów SLD, a w latach 2001–2004 premier RP.

Stanisław Ciosek, ekonomista, minister ds. związkowych, później ambasador RP w Moskwie, doradca ds. międzynarodowych prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego

Anna Przecławska, profesor pedagogiki, dziekan Wydziału Pedagogicznego UW, działaczka PRON i Rady Konsultacyjnej przy gen. Jaruzelskim

Aleksander Gieysztor (†), profesor historii, mediewista, prezes PAN, dyrektor Zamku Królewskiego w Warszawie

Alfred Miodowicz (†), hutnik z Nowej Huty, przewodniczący OPZZ, poseł i członek Rady Państwa, członek centralnych władz PZPR

Kazimierz Morawski, przewodniczący Chrześcijańskiego Stowarzyszenia Społecznego, redaktor „Za i przeciw”, członek Rady Państwa

Zenon Komender (†), przewodniczący Stowarzyszenia PAX, więzień łagrów sowieckich i więzień polityczny w PRL, zastępca przewodniczącego Rady Państwa

Strona opozycyjno-solidarnościowa

Lech Wałęsa, elektryk w Stoczni Gdańskiej, przywódca NSZZ „Solidarność”, internowany w stanie wojennym, laureat Pokojowej Nagrody Nobla, nieformalny lider opozycji w latach 80., prezydent RP w latach 1990–1995

Tadeusz Mazowiecki, prawnik, wieloletni redaktor „Więzi”, poseł Koła „Znak”, redaktor naczelny „Tygodnika Solidarność”, internowany w stanie wojennym, po 89 r. pierwszy niekomunistyczny premier w Europie Wschodniej, później poseł

Bronisław Geremek (†), historyk, działacz PZPR, a później opozycji i więzień polityczny. Szef zespołu doradców Lecha Wałęsy, po 89 r. przewodniczący Obywatelskiego Klubu Parlamentarnego, później poseł i minister spraw zagranicznych

Aleksander Hall, historyk, lider środowiska Ruch Młodej Polski, po 89 r. minister w rządzie Mazowieckiego, poseł, zrezygnował z kariery politycznej i zajmuje się nauką

Grażyna Staniszevska, polonistka, działaczka „Solidarności” z Bielska-Białej, więzień polityczny, po 89 r. poseł, senator oraz poseł do Parlamentu Europejskiego

Jacek Kuroń (†), historyk, działacz KOR, doradca „Solidarności”, więzień polityczny, po 89 r. poseł i minister pracy i polityki socjalnej

Jerzy Turowicz (†), wieloletni redaktor naczelny „Tygodnika Powszechnego”, jeden z liderów środowiska „Znak”

Adam Michnik, historyk, działacz KOR, doradca „Solidarności”, więzień polityczny, po 89 r. poseł i redaktor naczelny „Gazety Wyborczej”

Henryk Samsonowicz, profesor historii, po 89 r. minister edukacji w rządzie Mazowieckiego, wprowadził religię do szkół

Władysław Frasyniuk, kierowca MPK z Wrocławia, szef Regionu Dolnośląskiego „Solidarności”, więzień polityczny, po 89 r. poseł i jeden z liderów Unii Demokratycznej, Unii Wolności, a obecnie Partii Demokratycznej,

Materiał pomocniczy nr 4: Uczestnicy negocjacji

Nazwiska uczestników negocjacji zostały ułożone tak, żeby ułatwić dobranie ich do liczby uczestników zajęć i podział grupy na pół.

Strona rządowo-koalicyjna

Jerzy Ozdowski (†), profesor ekonomii, działacz katolicki związany ze środowiskiem Ośrodka Dokumentacji i Studiów Społecznych (ODiSS), prezes KIK w Poznaniu, wicepremier

Janusz Jarliński, szef ZZ Górników z kopalni „Krupiński” w Suszcu, wcześniej jeden z sygnatariuszy porozumienia w Jastrzębiu we wrześniu 1980 r.

Jan Rychlewski, profesor matematyki, kierował polskim programem kosmicznym, działacz PZPR, prezes Stowarzyszenia Marksistów Polskich

Jan Zaciura, przewodniczący Związku Nauczycielstwa Polskiego, po 89 r. poseł SLD

Mikołaj Kozakiewicz (†), profesor socjologii, działacz PRON, marszałek Sejmu kontraktowego

Jan Janowski (†), profesor metalurgii, rektor AGH, poseł Stronnictwa Demokratycznego (SD), po 89 r. wicepremier w rządzie Mazowieckiego

Zbigniew Sobotka, walcownik, działacz partyjny, po 89 r. poseł SLD, wiceminister spraw wewnętrznych i administracji w rządzie L. Millera

Maciej Manicki, szef Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych (OPZZ), po 89 r. poseł SLD i wiceminister pracy

Norbert Aleksiewicz(†), członek władz Krajowego Związku Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych

Bogdan Królewski, członek naczelnych władz ZSL, wojewoda bydgoski i wiceminister rolnictwa.

Strona opozycyjno-solidarnościowa

Witold Trzeciakowski (†), profesor ekonomii, członek Prymasowskiej Rady Społecznej, po 89 r. senator i minister w rządzie Mazowieckiego

Stanisław Stomma (†), historyk i publicysta, poseł i jeden z liderów środowiska „Znak”, po 89 r. senator

Zbigniew Bujak, mechanik z Ursusa, działacz „Solidarności”, szef Regionu Mazowsze i jeden z liderów podziemnych struktur tego związku w latach 80., więzień polityczny, po 89 r. poseł oraz szef Głównego Urzędu Ceł

Władysław Findeisen (†), profesor fizyki, rektor Politechniki Warszawskiej, przewodniczący Prymasowskiej Rady Społecznej, po 89 r. senator

Klemens Szaniawski (†), prof. filozofii, więzień KL Auschwitz, doradca „Solidarności”, internowany, działał w niezależnych inicjatywach naukowych

Mieczysław Gil, hutnik, działacz „Solidarności” z Huty Lenina, więzień polityczny w latach 80., po 89 r. poseł i polityk

Jacek Merkel, inżynier, działacz „Solidarności”, minister w kancelarii prezydenta Wałęsy, polityk KLD i PO, przedsiębiorca

Władysław Liwak, prawnik, działacz „Solidarności” ze Stalowej Woli, po 89 r. poseł

Józef Ślisz (†), rolnik, internowany, przywódca „Solidarności” Rolników Indywidualnych, po 89 r. wicemarszałek Senatu i przedsiębiorca

Andrzej Stelmachowski, profesor prawa, doradca Episkopatu Polski, m.in. negocjował ustawę o stosunku państwa do Kościoła, pierwszy marszałek Senatu, przez wiele lat prezes Stowarzyszenia Wspólnota Polska

Materiał pomocniczy nr 4: Uczestnicy negocjacji

Nazwiska uczestników negocjacji zostały ułożone tak, żeby ułatwić dobranie ich do liczby uczestników zajęć i podział grupy na pół.

Strona rządowo-koalicyjna

Wiesław Gwiżdż (†), plastyk, prezes Polskiego Związku Kulturalno-Społecznego, poseł i działacz Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego z Katowic

Tadeusz Rączkiewicz (†), rolnik, pracownik Kombinatu PGR Manieczki

Romuald Sosnowski, wiceprzewodniczący OPZZ

Stanisław Wiśniewski (†), wiceprzewodniczący OPZZ, po 89 r. poseł SLD oraz Unii Pracy

Harald Matuszewski, działacz OPZZ z Bydgoszczy

Obserwatorzy kościelni

ks. Alojzy Orszulik (†), dyrektor Biura Prasowego Episkopatu Polski, współpracownik prymasów Polski, kardynałów Stefana Wyszyńskiego oraz Józefa Glempa, uczestniczył w wielu nieformalnych rozmowach z przedstawicielami władzy, po 89 r. biskup łowicki

bp Janusz Narzyński, zwierzchnik Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce, prezes Polskiej Rady Ekumenicznej

ks. Bronisław Dembowski, rektor kościoła pw. św. Marcina w Warszawie, gdzie organizował pomoc dla represjonowanych w stanie wojennym, po 89 r. biskup włocławski

Strona opozycyjno-solidarnościowa

Edward Radzewicz, robotnik portowy, działacz „Solidarności” ze Szczecina

Jan J. Szczepański (†), żołnierz AK, pisarz i publicysta, w latach 70. wspierał działania opozycji, przewodniczący rozwiązanego w stanie wojennym Związku Literatów Polskich, animator kultury niezależnej

Alojzy Pietrzyk, górnik z kop. „Manifest Lipcowy”, działacz „Solidarności” z Jastrzębia-Zdroju, po 89 r. szef Regionu Śląsko-Dąbrowskiego „S” i poseł

Andrzej Wielowieyski, redaktor „Więzi”, działacz Klubu Inteligencji Katolickiej w Warszawie, ekspert Episkopatu Polski, po 89 r. wicemarszałek Senatu i poseł

Edward Sz wajkiewicz, elektryk ze Stoczni im. Lenina w Gdańsku, działacz „Solidarności”

Materiał pomocniczy nr 5: Charakterystyki i cele stron

Grupy mniej zaawansowane lub dysponujące mniejszymi zasobami czasowymi powinny dysponować obiema kartami stron, co ułatwi im układanie sobie strategii. Grupy bardziej zaawansowane mogą korzystać tylko ze „swojej” karty.

Strona rządowo-koalicyjna

CELE: Utrzymanie władzy. Minimalizacja niebezpieczeństw dla władzy.	
SILNE STRONY Kontrola nad armią. Kontrola nad gospodarką i mediami.	SŁABE STRONY Głęboki kryzys gospodarczy. Przemiany w Związku Radzieckim, które działają na rzecz opozycji. Upadające morale – zarówno w szeregach partii, jak ogólnie w społeczeństwie.
SZANSE Reforma ekonomiczna przyniesie ulgę społeczeństwu i pokaże władze w lepszym świetle.	ZASOBY DO WYKORZYSTANIA Aparat państwowy, armia, milicja.

Strona opozycyjno-solidarnościowa

CELE: Legalizacja Solidarności. Poszerzenie przestrzeni wolności. Poprawa sytuacji gospodarczej.	
SILNE STRONY Skłonność do dialogu. Unikanie radykalizmu. Przemiany w Związku Radzieckim, które oddalają groźbę interwencji zbrojnej.	SŁABE STRONY Brak wpływu na armię. Mniejsze poparcie społeczne niż w 1980 r.
SZANSE Wsparcie międzynarodowe (papież Jan Paweł II, Stany Zjednoczone) Zmiany na świecie (np. działalność Nelsona Mandeli na rzecz zniesienia segregacji rasowej w RPA)	ZASOBY DO WYKORZYSTANIA Mobilizacja społeczna, konieczność zmian politycznych i gospodarczych,